

[https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32\(61\)-389-406](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32(61)-389-406)

УДК 351.377

Чернякова Ольга Русланівна,

аспірантка кафедри публічного управління і
проектного менеджменту

Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Київ, Україна.

cherniakovaolha1@gmail.com

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та науково-методичні основи публічного управління розвитком професійної підготовки жінок в Україні в умовах воєнного стану та запропоновано відповідні механізми щодо його функціонування в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України. Визначено основні шляхи удосконалення державної політики зайнятості жінок як інструмента соціально-економічного розвитку країни в умовах воєнного стану, трансформації ринку праці та розвитку галузей економіки, формування пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості населення, забезпечення якості трудового потенціалу, а також розвитку людського капіталу. Виокремлюються загальні принципи регуляторної політики України і пропонується механізм удосконалення ринку праці та зайнятості жіночого населення в Україні. Формування моделей публічного управління розвитком професійної підготовки жінок в Україні в умовах воєнного стану на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні, застосування проектного підходу в удосконаленні ринку праці та ринку надання освітніх послуг, своєю чергою, сприятимуть можливості вирішення основних питань формування політики модернізації у сфері зайнятості жінок і чоловіків територіальних громад України в умовах сьогодення. При цьому особливої уваги заслуговує узгодження та реалізація стратегічних рішень, здатних забезпечити удосконалення виробничого персоналу, розширення сегментів інноваційної зайнятості та забезпечення збалансованості ринку праці та освітніх послуг. Особливої значущості набувають аспекти формування ефективної зайнятості населення, створення ефективного ринку виробничого персоналу, організація діяльності профорієнтаційних

служб і центрів професійної кар'єри, запобігання масовому безробіттю та трудовій міграції.

Ключові слова: механізми; державна політика; публічне управління; безробіття; ринок праці та освітніх послуг; професійна освіта; професійна підготовка жінок; гендерний підхід; працевлаштування; виробничий персонал; воєнний стан; поствоєнний період; зайнятість.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. Головною характеристикою ринку праці є зайнятість жінок і чоловіків, яка визначає соціально-економічний розвиток країни. Нажаль, у нових соціально-економічних умовах та певних обмежень воєнного стану, формування та розвиток ринку праці України перебуває під значним впливом соціально-економічної кризи, системний характер якої продукує зниження економічної активності працездатного населення через мобілізацію, нерозвиненість стимулів до підвищення ефективності трудової діяльності.

Можна констатувати, що в умовах воєнного стану в Україні відсутні механізми формування ефективної державної політики зайнятості як в цілому населення, так і жінок зокрема, які б забезпечували узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку.

Війна в Україні негативно вплинула на соціально-економічне становище жінок. За даними UN Women, понад 1,8 мільйона жінок стали внутрішньо переміщеними особами, а майже 6,7 мільйона потребують гуманітарної допомоги. Гендерна нерівність в умовах війни лише посилилася: рівень безробіття серед жінок значно перевищив чоловічий, а гендерний розрив у заробітній платі подвоївся з 2021 року і досяг 41,4 % у 2023 році [1]. Водночас через мобілізацію чоловіків український ринок праці зазнав значного дефіциту кадрів, що змусило роботодавців активно залучати жінок до нетипових для них галузей, таких як будівництво, транспорт і навіть гірничодобувна промисловість [2].

Саме тому, формування сучасного механізму забезпечення ефективної зайнятості населення, створення ефективного ринку виробничого персоналу шляхом публічного управління розвитком професійної підготовки жінок в Україні є вкрай актуальним. Надзвичайно актуальними сьогодні залишаються питання, пов'язані з визначенням пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості жіночого населення на державному, регіональному та місцевому рівнях в умовах економічної нестабільності та воєнних дій в Україні.

Досвід професійної діяльності жінок у різних країнах під час і після воєн може дати цінні порівняння. Насамперед зазначимо, що такі приклади включають жінок, які працювали на заводах у часи Другої світової війни, або жінок у сучасних збройних конфліктах на Близькому Сході. Сьогодні, на жаль, такий досвід формується і в Україні. Воєнний стан та пов'язані з ним відповідні обмеження негативно впливають на створення і провадження господарської діяльності в Україні та зумовлює потребу в гнучкій трансформації економіки в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Цілком очевидно, що українське суспільство зіткнулося з безпрецедентним рівнем безробіття, низькою динамікою створення нових робочих місць, дисбалансом у структурі попиту та пропозиції робочої сили, які пов'язані з припиненням або обмеженим форматом роботи підприємств, установ та організацій, скороченням працівників на різних рівнях тощо. Від початку війни в Україні більше 40 % українців втратили роботу з причини припинення діяльності їхньої компанії, переїзду у безпечне місце проживання, або через скорочення їхньої посади на діючому підприємстві. В цілому, відчувається дефіцит кваліфікованих кадрів у галузях матеріального виробництва.

Слід зазначити, що через мобілізацію чоловіків на війну для жінок з'явилося більше можливостей участі в суспільних процесах та виробничій діяльності. Згідно з дослідженням, основними перешкодами у професійному розвитку залишаються гендерні стереотипи та відсутність ефективних механізмів захисту з боку держави. Актуальним є створення та впровадження освітніх ініціатив, які будуть першочергово спрямовані на підвищення рівня кваліфікації жінок у відповідній сфері, інтеграцію гендерного підходу в навчальні програми та забезпечення рівного доступу до сучасних технологій і знань.

Закономірно, що у сучасному світі розвиток професійної освіти для жінок та залучення жінок до професійного навчання набуває стратегічного значення, адже жінки є важливими агентами змін у суспільстві, а тому конче необхідним є розроблення та реалізація державних механізмів забезпечення професійної підготовки жінок в Україні в умовах трансформаційних змін суспільства та у воєнний і повоєнний період.

Актуальність проблеми дослідження. У сучасних умовах питання публічного управління розвитком професійної підготовки жінок в Україні набуває особливої значущості, оскільки працевлаштування та професійна підготовка кадрів виробничого персоналу виступають головною характеристикою ринку праці і характеризують соціально-економічний розвиток країни в умовах воєнного стану.

Практика свідчить, що в умовах воєнного стану в Україні склалася певна система державного регулювання ринку праці на різних рівнях управління. У

той же час потребує подальшого вдосконалення механізмів державного і регіонального регулювання ринку праці та освітніх послуг, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності економіки на основі підготовки кваліфікованого виробничого персоналу, аналогічно розвиненим країнам, та впровадження нових підходів до державного регулювання ринку праці та взаємодії із суб'єктами управління інших рівнів. Особливо гостро проблема підготовки кваліфікованих кадрів виробничого персоналу постала в умовах воєнного стану, тимчасової окупації Криму і частини Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей, ведення бойових дій та відбудови варварськи зруйнованих міст і сіл, пошкоджених систем комунікацій, енерго-, водо- та теплопостачання, транспортної інфраструктури всієї України.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Аналіз основних досліджень та публікацій показує, що дослідженню проблем, теоретичних засад та розробці практичних заходів щодо формування сучасних підходів забезпечення державної політики зайнятості та регулювання ринку праці та ринку освітніх послуг, розвитку професійної підготовки і навчання присвятили свої праці вчені та практики, зокрема О. Амоша, Н. Анішина, А. Бабаскін, Г. Бережна, П. Василенко, В. Васильченко, Н. Гаркавенко, В. Геєць, В. Гнибіденко, О. Грішнова, В. Давиденко, Б. Данилишин, О. Демчишин, Н. Добрянська, Т. Заяць, С. Зінченко, Г. Зелінська, Є. Качан, О. Коваль, Г. Кондратьєв, О. Ковтун, Л. Крамченко, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, М. Левицький, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Ю. Маршавін, С. Ніколаєнко, Н. Нижник, Н. Ничкало, В. Олійник, В. Пікельна, Н. Протасова, В. Радкевич, І. Розпутенко, С. Пазюк, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Петрова, В. Радкевич, У. Садова, Л. Семів, А. Сіленко, М. Солдатенко, В. Супрун, О. Терещенко, Т. Тищук, М. Туленков, Л. Шаульська, Л. Шевченко, П. Шевченко, П. Шевчук та інші.

Разом з тим, аналіз наукових праць, психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчує, що залишаються нерозкритими окремі аспекти проблеми державного регулювання зайнятості і забезпечення професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни і повоєнний період, питання щодо науково-методологічної організації професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації жінок в Україні.

Таким чином, недостатнє вивчення проблеми, необхідність урахування досвіду зарубіжних вчених і практичних працівників в освітній галузі та ринку праці для вдосконалення освіти та професійної підготовки жінок в Україні зумовлюють актуальність проблеми дослідження. Актуальність проблеми, її практичне значення і недостатня теоретична розробленість зумовили вибір теми дослідження, визначили її структурну побудову, предмет, об'єкт і наукові завдання.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування рекомендацій з розроблення і удосконалення державної підтримки професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни та післявоєнного відновлення на основі аналізу існуючої законодавчої бази, міжнародного досвіду та сучасних практик. Дослідження має сприяти вдосконаленню державної політики, спрямованої на інтеграцію жінок у професійні сфери, включаючи STEM, що є критично важливими для економічної стабільності й відновлення країни.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- здійснити аналіз сучасного стану професійної підготовки жінок в Україні, зокрема в умовах війни;
- ідентифікувати ключові перешкоди для жінок у доступі до якісної освіти та професійної підготовки;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання, орієнтуючись на міжнародні стандарти;
- визначити шляхи інтеграції міжнародного досвіду через співпрацю з європейськими партнерами;
- провести аналіз законодавства України, зокрема Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», для визначення прогалин у механізмах реалізації гендерної рівності;
- вивчити досвід ЄС та інших країн у підтримці професійної підготовки жінок, використовуючи дані ініціатив Horizon Europe, Girls Go Circular, UNICEF та OECD;
- визначити довгострокові перспективи залучення жінок у ключові галузі економіки як основи для побудови гендерно рівного суспільства;
- запропонувати модель удосконалення державних механізмів підтримки професійної підготовки жінок, яка включає популяризацію «нежіночих» професій, інформаційні кампанії та національні тренінгові програми.
- узагальнити приклади успішних практик, таких як гендерно чутливі програми STEM-освіти та оцінити їх перспективи адаптації до українських реалій.
- оцінити потенційний вплив впровадження змін на професійний розвиток жінок в умовах післявоєнного відновлення України.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Інформаційною базою дослідження є наукові та літературні джерела з досліджуваної проблеми, праці вітчизняних і зарубіжних учених, наукові дослідження у сфері державної політики зайнятості населення та державної підтримки професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни та післявоєнного періоду, законодавчі та нормативно-правові акти, що встановлюють правові та організаційні основи суспільних відносин у сфері зайнятості населення, у сфері освіти і науки, професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни та післявоєнного періоду, а також кращих європейських і вітчизняних практик, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України, Державної служби зайнятості, інформаційні дані мережі Інтернет, власні спостереження автора тощо.

Теоретичною базою дослідження є наукові та літературні джерела, праці вітчизняних і зарубіжних учених, наукові дослідження у сфері державної освітньої політики, кращих європейських і вітчизняних практик функціонування освітніх систем та професійного навчання, взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність методів наукового пізнання, які забезпечують системний підхід до вивчення проблем державної підтримки професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни та післявоєнного періоду. Комплексне застосування цих методів дозволяє глибоко дослідити соціальний зміст, правову форму, організаційні та інституційні аспекти зазначеної проблематики. До основних методів дослідження належать:

- *діалектичний метод* – для аналізу взаємозв'язку між соціально-економічними, політичними та гендерними чинниками, що впливають на професійну підготовку жінок;
- *конкретно-історичний метод* – для вивчення еволюції державної політики у сфері гендерної рівності та професійного розвитку жінок в Україні;
- *системний і структурно-функціональний аналіз* – для дослідження механізмів державної підтримки як цілісної системи, що включає нормативно-правові, організаційні та соціальні компоненти;
- *метод класифікації та групування* – для систематизації проблем та визначення типологій механізмів підтримки;
- *абстрактно-логічний метод* – для формулювання теоретичних узагальнень і розробки рекомендацій щодо вдосконалення державної політики;

- *порівняльний аналіз* – для вивчення міжнародних практик у сфері гендерної політики та адаптації їх до українських реалій;
- *соціологічне опитування* – для визначення потреб жінок у перекваліфікації та їхнього ставлення до існуючих механізмів підтримки;
- *статистичний аналіз* – для оцінки змін на ринку праці, пов'язаних із залученням жінок до професійної діяльності;
- *експертне оцінювання* – для аналізу ефективності державних програм та ініціатив;
- *порівняльно-правовий метод* – для аналізу нормативно-правових актів України та країн ЄС, спрямованих на розвиток професійного потенціалу жінок.

Відповідний комплексний підхід до застосування цих методів має на меті забезпечення цілісного уявлення про ефективність існуючих механізмів, їхні недоліки та можливості вдосконалення, а також сприяння розробці обґрунтованих рекомендацій для державної політики з питань забезпечення професійної підготовки жінок в умовах війни та післявоєнного періоду.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Сучасний стан ринку праці та освітніх послуг в Україні визначається реаліями нових соціально-економічних умов та інституційних перетворень, ускладнюється гібридними загрозами національній безпеці та воєнними діями, характеризується високим рівнем безробіття, істотною територіальною диференціацією у сфері зайнятості, розбалансованістю між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації, негативними демографічними процесами, що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Також значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та передпенсійного віку і знизився відсоток молоді, що безпосередньо впливає на ринок праці та пенсійне забезпечення.

Соціально-економічні зміни, спричинені війною, створюють нові виклики для професійної підготовки жінок в Україні. Військові дії значно впливають на ринок праці, соціальні інститути та гендерну рівність, що вимагає оперативної адаптації державних механізмів підтримки. У повоєнний період відновлення економіки та соціальної інфраструктури потребує зосередження зусиль на забезпеченні доступу жінок до якісної професійної освіти й адаптації до нових умов. Досвід інших країн, які пережили військові конфлікти, свідчить про важливість розвитку системи професійної підготовки для жінок, зокрема у сферах, які сприяють економічному зростанню. В Україні ця тема набуває особливої актуальності, враховуючи значну кількість жінок, які стають головними годувальницями сімей, інтегруються в нові професійні сфери або повертаються до роботи після перерви, спричиненої війною.

Передусім, наявність низького рівня економічної активності молодого покоління на ринку праці України є наслідком мобілізаційних заходів, накопичення проблем розвитку галузей економіки та наявністю обмежених можливостей працевлаштування в умовах воєнного стану. Слід зазначити, що зайнятість та ринок праці є пріоритетними напрямками загальноекономічних процесів і виступають активним інструментом розв'язання економічних завдань.

Держава забезпечує жінкам і чоловікам рівні права та можливості у здійсненні підприємницької діяльності. На державному та регіональному рівнях можуть здійснюватися позитивні дії для усунення дисбалансу в підприємницькій діяльності жінок і чоловіків шляхом заохочення підприємницької діяльності, надання пільгових кредитів, проведення бізнес-тренінгів та інших заходів. Відповідно до Закону України від 08.09.2005 № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» необхідним є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України [3].

Державна політика в Україні щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидію насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [3].

Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці. Необхідно зазначити, що Законом України «Про зайнятість населення» передбачено механізм стимулювання створення нових робочих місць шляхом надання компенсації фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування строком не менше, ніж на два роки роботодавцям, які працевлаштовують на нові робочі місця безробітних, в тому числі і жінок, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню та суб'єктам малого підприємництва, які

працевлаштовують безробітних на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності [4].

В умовах трансформаційних змін та воєнного стану, роботодавці не лише вирішують кадрові питання, а й створюють нові можливості для своїх працівників. Підприємства України активно долучаються до програми навчання жінок на традиційно чоловічі професії. Важливим у цьому аспекті є ініціатива Державної служби зайнятості України, яка дає жінкам можливість здобути нові навички, а роботодавцям – залучити кваліфікованих працівників. Навчання жінок пропонується за експериментальним проектом, метою реалізації якого є забезпечення ринку праці кваліфікованими кадрами, підтримання конкурентоспроможності жінок, які проходять професійне навчання, для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені. Координаторами експериментального проекту є Мінекономіки, МОН, Державний центр зайнятості. Відповідальними за організацію та забезпечення реалізації експериментального проекту є регіональні центри зайнятості та їх філії. Джерелами фінансування експериментального проекту є кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття [5].

Професійне навчання осіб здійснюється шляхом первинної професійної підготовки або перепідготовки чи професійного (професійно-технічного) навчання закладами освіти, які мають ліцензію на освітню діяльність за професіями, що визначені у переліку професій для професійного навчання жінок для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1302, і є резидентами [5].

Професійне навчання не організовується на територіях, які розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (відповідно до затвердженого наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 28.02.2025 № 376 [6]. Перелік професій оприлюднюється на офіційному веб-сайті центру зайнятості. Програми підготовки пропонують навчання за 31 професією. Термін навчання до 10 місяців. Вартість навчання покривається за рахунок коштів Фонду соцстрахування. Передусім, жінки все більше опановують професії, які раніше вважалися суто чоловічими: верстатник широкого профілю, водій автотранспортних засобів, водій навантажувача, водій трамвая, тролейбуса, електромонтер, охоронець, помічник машиніста електровоза, тепловоза, монтажник систем утеплення будівель, слюсар, тесляр, трактористка тощо.

Не дивлячись на роботу, що проводиться, проблема залишається дуже актуальною. Для вирішення питань, пов'язаних із зайнятістю жінок в Україні в умовах воєнного стану необхідно:

- проводити політику соціального забезпечення і соціальної допомоги з урахуванням соціальних інтересів і потреб різних категорій осіб як жінок, так і чоловіків;
- стимулювати роботодавців, замовників підготовки кадрів до залучення жінок (пільгове оподаткування);
- встановити квоту для жінок при створенні нових робочих місць на виробництві та у сфері послуг;
- підтримувати молодіжне підприємництво.

Попри позитивні зміни, жінки при опануванні технічними професіями стикаються з труднощами, серед яких превалюють гендерні стереотипи про чоловічі професії, наявною є відсутність достатньої кількості наставниць та необхідність адаптації робочих місць до фізичних особливостей працівниць. Водночас, держава гарантує особі право на захист від будь-яких проявів дискримінації у сфері зайнятості населення залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому громадському об'єднанні, участі у страйку, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання [3].

Безперечно, у контексті післявоєнного відновлення Україна має унікальну можливість використати міжнародні практики для створення справді інклюзивної системи професійної освіти і навчання. Передусім, йдеться не лише про модернізацію матеріальної бази, а й про зміни у підходах – визнання різних життєвих траєкторій жінок, подолання стереотипів, врахування доглядового навантаження. Закономірно, що запровадження онлайн-курсів, модульного та вечірнього навчання, розвиток дуальної освіти, створення освітньо-професійних маршрутів, що поєднують теорію з оплачуваною практикою, можуть суттєво змінити ситуацію. Також необхідна цілеспрямована інформаційна кампанія про можливості перекваліфікації, особливо в регіонах з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб.

Пріоритетним є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у здобутті освіти та професійній підготовці. Держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти. Своєю чергою, заклади освіти забезпечують рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу на навчання, оцінки знань, надання грантів, позик студентам;

підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка.

Центральний орган виконавчої влади з питань освіти і науки забезпечує проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі. До навчальних програм закладів вищої освіти, курсів перепідготовки кадрів включаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, та факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства.

Наразі, на сучасному етапі розвитку України, в умовах воєнного стану, відсутні механізми формування ефективної політики зайнятості жінок і чоловіків, яка б забезпечувала узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку. Саме тому, формування державних механізмів забезпечення професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни і повоєнний період, забезпечення їх зайнятості, провадження освітньої діяльності у сфері регулювання сучасного стану ринку праці є вкрай актуальними. Слід зазначити, що в нових умовах трансформаційних змін та розвитку суспільства, в умовах війни і повоєнний період мають бути піддані певній модернізації і підходи до формування стратегій розвитку укрупнених громад, і відкриваються додаткові можливості урізноманітнити й поглибити арсенал інструментів і технологій проектного управління.

Сьогодні в Україні нагальною є необхідність створення національних, регіональних та місцевих проєктів у сфері зайнятості жінок, що має на меті створення та ефективного функціонування системи сформульованих завдань, фізичних об'єктів, відповідних організаційно-економічних та технологічних процесів, забезпечення нормативно-правових, організаційних заходів, здійснення освітньої діяльності, що створюються й упроваджуються для реалізації цих завдань, а також сукупність матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів і управлінських рішень щодо їх виконання. Саме держава повинна стати головним координатором, правовим та фінансовим гарантом застосування проєктних технологій в усіх сферах суспільного життя та зокрема у сфері зайнятості жінок задля посилення спроможності територіальних громад та відповідних галузей економіки [7].

Наголосимо, що зростає актуальність застосування концептуальних засад управління проектами для розроблення та здійснення програм і проектів у сфері зайнятості жінок, їх професійної підготовки і навчання, а також використання проектної освітньої діяльності в удосконаленні ринку праці та ринку надання освітніх послуг.

Упровадження та створення національних та регіональних інноваційних проектів сприятимуть досягненню позитивних результатів, зокрема, пов'язаних із покращенням якості надання послуг безробітним громадянам, удосконаленням освітньої діяльності у сфері зайнятості населення. Насамперед, головними функціями органів публічного управління щодо здійснення політики зайнятості жіночого населення є: визначення мети і завдань державного управління зайнятістю жінок; формування стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості жінок; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості жінок; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості жінок; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості жінок; контроль виконання визначених завдань.

Безумовно, суттєвого підсилення потребують такі функції публічного управління працею та зайнятістю жіночого населення, як: складання прогнозу динаміки ринку праці; організація постійного моніторингу створення робочих місць для жінок; визначення обсягу і напрямів професійної підготовки жінок; створення повноцінної системи їх навчання і підвищення кваліфікацій впродовж всього трудового життя; створення і постійне оновлення в регіонах єдиної інформаційної бази про ринок праці, найбільш необхідні і прийнятні професії, можливості їх здобуття і працевлаштування. Таким чином, тільки комплексний, системний розгляд вищезазначеної проблематики, сучасний підхід у державній політиці до зайнятості жіночого населення та їх професійної підготовки, публічне управління та адміністрування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні може призвести до успішного вирішення всіх складних питань у сфері зайнятості населення України.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

Аналіз законодавчої бази та державної політики України свідчить, що тема забезпечення професійної підготовки жінок, особливо в умовах війни та повоєнного періоду, залишається важливою, але недостатньо реалізованою.

Сьогодні в Україні нагальною є необхідність формування ефективної політики зайнятості шляхом розвитку професійної підготовки жінок в

Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення з використанням адекватних заходів активізації жіночого населення, які повинні враховувати наявний незадовільний стан використання заходів та механізмів забезпечення в цілому зайнятості населення, безробіття, а також зміни в економічному, соціальному та політичному житті країни.

Соціально-економічні зміни, спричинені війною, створюють нові виклики для професійної підготовки жінок в Україні. Військові дії значно впливають на ринок праці, соціальні інститути та гендерну рівність, що вимагає оперативної адаптації державних механізмів підтримки. У повоєнний період відновлення економіки та соціальної інфраструктури потребує зосередження зусиль на забезпеченні доступу жінок до якісної професійної освіти і навчання й адаптації до нових умов.

Виявлено, що для удосконалення державного управління зайнятістю жіночого населення та професійної підготовки жінок в Україні необхідним є забезпечення соціальної орієнтації активної державної економічної політики на збереження і розвиток усього працездатного населення, формування ефективної структури зайнятості і навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації жінок та достатнього рівня ресурсного забезпечення: правового, фінансового, адміністративного, організаційного, наукового, інформаційного.

Доведено, що у нових соціально-економічних умовах інституційних перетворень в Україні, в умовах воєнного стану лише сучасний підхід до зайнятості населення у державній політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості жінок і, що особливо важливо, системний підхід щодо формування моделей публічного управління на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні надасть можливість вирішення всіх складних питань формування політики модернізації у сфері зайнятості жіночого населення країни.

Упровадження проєктного менеджменту та створення національних інноваційних проєктів сприятимуть досягненню позитивних результатів, в тому числі, пов'язаних із покращенням якості надання освітніх послуг жінкам, удосконаленням освітньої діяльності у сфері зайнятості жіночого населення. Освітня проєктна діяльність має важливе значення не тільки як інструмент антикризового регулювання зайнятості жінок, але і як інвестиції в якість майбутнього економічного зростання та посилення спроможності територіальних громад.

Ефективним способом вирішення проблеми зайнятості є опанування жінками професій, які мають попит на ринку праці, або набуття ними додаткових компетенцій та мікрокваліфікацій для професійної діяльності та кар'єрного зростання.

Відтак, державна служба зайнятості забезпечує організацію професійного навчання жінок відповідно до замовлення роботодавців на конкретні робочі місця як у закладах освіти різних типів та форм власності, так і у мережі підпорядкованих центрів професійно-технічної освіти, а також на виробництві, зокрема, за індивідуальною формою навчання та за допомогою стажування.

Цілком очевидно, що законодавчо треба вирішити питання щодо надання пільг підприємцям, які забезпечують здобувачів освіти жінок робочими місцями для виконання програм виробничої практики і працевлаштування та здійснення дуальної форми навчання.

Водночас, відсутня методика та механізми інноваційного оцінювання заходів публічного регулювання зайнятості і забезпечення професійної підготовки жінок в Україні в умовах війни і повоєнний період. Не обґрунтовано механізм державної підтримки інноваційного розвитку зайнятості і забезпечення професійної підготовки жінок в Україні.

Для розвитку людського капіталу, як провідного чинника соціально-економічного розвитку країни, слід спрямовувати державну політику зайнятості на створення ефективної системи нормативно-правового регулювання цього процесу, відповідного забезпечення ефективності інвестування в освіту жінок, їх професійну підготовку та розвиток виробництва, що забезпечить ефективний соціально-економічний розвиток держави. Важливим, при цьому, є подолання гендерних стереотипів в обранні галузей освіти і професій, разом з тим, стимулювання, підтримка кар'єрного росту для того, щоб заохотити жінок отримувати освіту в галузях, в яких домінують чоловіки.

Неефективна система підвищення кваліфікації та професійного розвитку персоналу на виробництві потребує докорінних змін та удосконалення навчання жінок.

Усі вище перераховані проблеми знижують рівень життя більшості населення країни, збільшують кризові явища в економіці, стримують структурні перетворення, перешкоджають створенню умов для стабілізації й економічного зростання, а тому потребують невідкладної розробки і провадження дієвої державної політики і концептуальних засад вирішення проблем зайнятості та самозайнятості населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

Узагальнюючи викладене, ми вважаємо, що у сучасному світі розвиток професійної освіти для жінок та залучення жінок до професійного навчання набуває стратегічного значення, адже жінки є важливими агентами змін у суспільстві, а тому конче необхідним є розроблення та реалізація

державних механізмів забезпечення професійної підготовки жінок в Україні в умовах трансформаційних змін суспільства, воєнний і повоєнний період.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. Перспективи подальших досліджень. Незважаючи на інтерес науковців до питань зайнятості жіночого населення України, теоретичні та методологічні розроблення у цій сфері слід поглибити з урахуванням структурних, організаційних, змістових та інших змін, що відбуватимуться у сфері зайнятості в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України в умовах воєнного стану. Тому розроблення сучасних програм забезпечення зайнятості населення жінок, їх професійної підготовки та удосконалення механізму регулювання ринку праці повинні спиратися на моніторингові та фундаментальні дослідження сучасного стану розвитку та визначеному рівню соціально-економічної ефективності.

Потребують подальшого дослідження та імплементації перспективні напрями зарубіжного досвіду щодо державного регулювання ринку праці, зокрема удосконалення професійної підготовки жінок, через запровадження адаптованого законодавчо-нормативного та організаційно-економічного інструментарію (конвергенція, державне регулювання, професійна підготовка, трудові права та гарантії, програми зайнятості, соціальний захист тощо).

Потребують подальшого дослідження теоретичні засади та методичні підходи саме до публічного управління зайнятості жінок та забезпечення їхньої професійної підготовки в умовах війни і повоєнний період, визначення напрямів впливу державної політики зайнятості жінок в Україні на розвиток економіки, вдосконалення механізмів реалізації інноваційної державної політики на ринку праці жінок в Україні в рамках майбутніх реформ в повоєнний період. Основні напрями подальших досліджень проблеми мають бути пов'язані з визначенням практичних механізмів становлення професійної підготовки та навчання жінок в Україні, що відповідатиме найкращим європейським та світовим зразкам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] *We are the global champion for gender equality*. UN Women. 2025. [Online]. Available: <https://www.unwomen.org> Application date: January 05, 2025.
- [2] *Ukraine businesses hire more women and teens as labour shortages bite*. Reuters. 2024. [Online]. Available: <https://www.reuters.com> Application date: January 05, 2025.

- [3] Верховна Рада України. (2005, Верес. 08). *Закон № 2866-IV. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
- [4] Верховна Рада України. (2012, Лип. 05). *Закон № 5067-VI «Про зайнятість населення»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
- [5] Кабінет Міністрів України. (2024, Листоп. 15). *Постанова № 1302 «Про реалізацію експериментального проекту щодо організації професійного навчання жінок для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2024-%D0%BF#Text>
- [6] Міністерство розвитку громад та територій України. (2025, Лют. 28). *Наказ № 376 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text>
- [7] Д. Г. Безуглий, Ю. П. Шаров, «Проектний підхід в управлінні розвитком та співробітництвом укрупнених територіальних громад», *Аспекти публічного управління*, № 9(23), с. 64–71, 2015. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_9_11 Дата звернення: Лют. 10, 2025.

Матеріал надійшов до редакції 10.03.2025 р.

PUBLIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF VOCATIONAL TRAINING OF WOMEN IN UKRAINE

Olha Cherniakova,

Postgraduate student of the Department of
Public Administration and Project Management
of the Educational and Research
Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.
cherniakovaolha1@gmail.com

Abstract. The article examines the theoretical and scientific-methodological foundations of public management of the development of professional

training for women in Ukraine under martial law and proposes appropriate mechanisms for its functioning in the modern conditions of socio-economic development of Ukraine. The main ways of improving the state policy of women's employment as an instrument of the country's socio-economic development under martial law, the transformation of the labor market and the development of economic sectors, the formation of priority areas of labor market regulation and employment, ensuring the quality of labor potential, as well as the development of human capital have been identified. The general principles of Ukraine's regulatory policy are highlighted and a mechanism for improving the labor market and employment of women in Ukraine is proposed. The formation of models of public management of the development of professional training for women in Ukraine under martial law at the national, regional and local levels will, application of a project approach in improving the labor market and the market for providing educational services, in turn, contribute to the possibility of resolving the main issues of forming a modernization policy in the field of employment of women and men in territorial communities of Ukraine in the current conditions. At the same time, special attention deserves the coordination and implementation of strategic decisions that can ensure the improvement of production personnel, the expansion of innovative employment segments, and the balance of the labor market and educational services. Of particular importance are the aspects of forming effective employment of the population, creating an effective market for production personnel, organizing the activities of career guidance services and career centers, and preventing mass unemployment and labor migration.

Keywords: mechanisms; state policy; public administration; unemployment; labor market and educational services; vocational education; vocational training of women; gender approach; employment; production personnel; martial law; post-war period; employment.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] We are the global champion for gender equality. UN Women. 2025. [Online]. Available: <https://www.unwomen.org> Application date: January 05, 2025. (in English).
- [2] Ukraine businesses hire more women and teens as labour shortages bite. Reuters. 2024. [Online]. Available: <https://www.reuters.com> Application date: January 05, 2025. (in English).

- [3] Verkhovna Rada Ukrainy. (2005, Veres. 08). Zakon № 2866-IV. «Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (in Ukrainian).
- [4] Verkhovna Rada Ukrainy. (2012, Lyp. 05). Zakon № 5067-VI «Pro zainiatist naselennia». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (in Ukrainian).
- [5] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2024, Lystop. 15). Postanova № 1302 «Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proektu shchodo orhanizatsii profesiinoho navchannia zhinok dlia pratsevashtuvannia u sferakh, de vony byly tradytsiino nedostatno predstavleni». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2024-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
- [6] Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. (2025, Liut. 28). Nakaz № 376 «Pro zatverdzhennia Pereliku terytorii, na yakykh vedutsia (velysia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoiu Federatsiiei». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-25#Text> (in Ukrainian).
- [7] D. H. Bezuhlyi, Yu. P. Sharov, «Proektnyi pidkhid v upravlinni rozvytkom ta spivrobitnytstvom ukрупnennykh terytorialnykh hromad», *Aspekty publichnoho upravlinnia*, № 9(23), s. 64–71, 2015. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_9_11 Data zvernennia: Liut. 10, 2025. (in Ukrainian).

Reviewed April 25, 2025
Published May 22, 2025

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

© Olha Cherniakova, 2025